דאי סלקא דעתך אכולהו הא בעי מיניה רבה מרב יהודה ולא פשט ליה ולטעמיך הא דדרש מר זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה ומשלים הא בעא מיניה רבה מרב הונא ולא פשט ליה אלא הא מקמי דשמעה והא לבתר דשמעה הכא נמי הא מקמי דשמעה הא לבתר דשמעה [א]דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא [א]הלכה מתענין ומשלימין:

הדרן עלך בכל מערבין

מי [ב]שהוציאוהו נכרים או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות החזירוהו כאילו לא יצא הוליכוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר או בסהר ר"ג ור' אלעזר בן עזריה אומרים [ג]מהלך את כולה רבי יהושע ור"ע אומרים אין לו אלא ד' אמות: מעשה שבאו [ד]מפלנדרסין והפליגה ספינתם בים [ה]ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה ר' יהושע ור"ע לא זזו מד"א שרצו להחמיר על עצמן פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד אמר להם [ו]מותרים אתם שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה: **גמ'** ת"ר ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו אלו הן עובדי כוכבים ורוח רעה [ה]ודקדוקי עניות למאי נפקא מינה למיבעי רחמי עלייהו ג' אין רואין פני גיהנם אלו הן דקדוקי עניות וחולי מעיין והרשות ויש אומרים אף מי שיש לו אשה רעה ואידך אשה רעה מצוה לגרשה ואידך [ו]זימנין דכתובתה מרובה אי נמי אית ליה בנים מינה ולא מצי מגרש לה למאי נפקא מינה לקבולי מאהבה שלשה מתין כשהן מספרין ואלו הן חולי מעיין וחיה והדרוקן למאי נפקא מינה למשמושי בהו [ח]זוודתא: אמר רב נחמן אמר שמואל יצא לדעת אין לו אלא ארבע אמות פשיטא השתא מי שהוציאוהו נכרים אין לו אלא ד' אמות יצא לדעת מיבעיא אלא [ט]אימא חזר לדעת אין לו אלא ד"א הא נמי תנינא החזירוהו נכרים כאילו לא יצא החזירוהו הוא דכאילו לא יצא אבל הוציאוהו נכרים וחזר לדעת אין לו אלא ד"א אלא אימא [י]יצא לדעת והחזירוהו נכרים אין לו אלא ד"א הא נמי תנינא הוציאוהו והחזירוהו כאילו לא יצא הוציאוהו והחזירוהו הוא דכאילו לא יצא אבל יצא לדעת לא [כ]מהו דתימא לצדדין קתני מי שהוציאוהו נכרים וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות אבל יצא לדעת והחזירוהו נכרים כאילו לא יצא קמ"ל בעו מיניה מרבה הוצרך לנקביו מהו אמר להם [ל]גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה אמרי נהרדעי [*]אי פיקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל על א"ר פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו [ז]אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מ"ט אנוסין נינהו איתיביה רב יוסף בר שמעיה לרב פפא ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב אומרים לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין בשוגג אין במזיד לא תנאי היא דתניא [ל]פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו

רבי

דאי סלקא דעתך אכולהו. אמרה רב יהודה: **הא בעי מיניה רבה מרב יהודה.** כדאמרינן לעיל [מ:] אתא לקמיה דרב יהודה ולא הוה בידיה: **מתענה ומשלים.** בערב שבת: **הא בעי רבה מרב הונא.** לעיל [שם] ולא פשט ליה: **לבתר דשמעה.** רב הונא מרב להאי אבל חכמים אומרים הדר אגמריה למר זוטרא (א) ומקמיה דלישמעיה בעא רבה מיניה ולא פשט ליה: **הכא נמי.** דרב יהודה לא תיקשי: **הא מקמי דשמעה.** מרב: **הא לבתר דשמעה.** רב הונא ורב יהודה תלמידי דרב הוו: **הדרן עלך בכל מערבין**

מי שהוליאוהו נכרים. חוץ לתחום: **או רוח רעה.** שנכנס בו שד ונטרפה דעתו ויצא חוץ לתחום ואחר כך נשתפה והרי הוא חוץ לתחום: **החזירוהו.** לתוך התחום: **כאילו לא יצא.** והרי כל העיר לו כד' אמות כבתחילה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח: **הוליכוהו לעיר אחרת.** והרי היא [*] מוקפת מחיצות: **או שנתנוהו בדיר או בסהר.** שהן מוקפין והיקיפן גדול: **מהלך את כולה.** דהואיל ומוקפת מחיצות הרי היא כד' אמות: **מפלנדרסין.** שם מקום: **והפליגה.** כשהיא מתרחקת משפת הים ונכנסת לאמצעו קרי ליה הפלגה ולשון לע"ז הוא שקורין לשלולית הים פילג"א: **הלכו את כולה.** היו מהלכין בכל הספינה דאע"פ שהספינה הולכת בשבת ויצאו חוץ לתחום הוו כמי שיצא חוץ לתחום וניתן בדיר או בסהר שהספינה מחיצות לה: **שרצו להחמיר.** בגמרא [מג.] מפרש: **לנמל.** פורט"ו בלע"ז ששם הספינות יוצאות מן הים לשפתו: **מה אנו לירד.** מן הספינה לתוך העיר כלומר (ו) באנו מחוץ לתחום משחשיכה: **גמ' והרשות.** מי שיש לו נושין: **לקבלינהו מאהבה.** דמכפרי עליה: **כשהן מספרים.** לפי יש בהן חיות הרבה שמדברים אעפ"כ מתין פתאום: **הדרוקן.** חולי הפה (ב) מושג"א: **זוודתא.** לזמן תכריכין: **חזר לדעת.** מי שהוציאוהו נכרים וחזר לדעת לתוך התחום לא הוי כהחזירוהו דתנן במתני' כאילו לא יצא: **מהו דתימא.** מתני' לצדדין קתני והחזירוהו דסיפא מילתא באפי נפשה היא ולאו אהוציאוהו נכרים קאי והכי קאמר מי שהוציאוהו נכרים בין כשהוא עומד בחוץ בין שחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות ומי שהיה חוץ לתחום והחזירוהו נכרים בין שהיתה יציאתו ראשונה לדעת בין שלא לדעת אלא באונס הוי כאילו לא יצא: **קמ"ל.** ר"ג דסיפא דמתני' ארישא מהדר: **הוצרך לנקביו.** זה שהוציאוהו נכרים מהו לצאת מד' אמותיו: **את לא תעשה שבתורה.** לאו דלא תסור (דברים יז) ותחומין נמי דרבנן: **אי פיקח הוא.** האי דנצרך לנקביו ויהבו ליה רבנן רשות למיפק חוץ לארבע אמותיו: **עייל לתחומא וכיון דעל על.** ומותר כאילו לא יצא דהא ברשות על ולא גרע מהחזירוהו: **פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו.** ביום טוב לא הפסידו מקומן וכל העיר להן כד' אמות ויש להן לכל רוח אלפים אמה אם יו"ט הוא ואי שבת מותרין לאכילה במקום שחזרו: **אנוסים היו.** על ידי המוליכן: **אסורין.** לזוז אותן מארבע אמותיהן ולא לאוכלן אפי' חזרו אלא אם כן חזרו שוגגין אבל מזיד לא: הכי גרסינן **תנאי היא דתניא פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו** ולא גרסינן הכא **וחזרו: בשוגג יאכלו.** במקום שהן שם אם יש אדם שעירב לאותו לד או שהיו בני עיר אחרת סמוכים להן:

רבי

והלכתא מתענה ומשלים. פירוש אם ירצה להשלים דשרי להשלים דבעיא הוא אי שרי להשלים אי לא: [ומורי אמר לי בשם ה"ר ידידיה דאפילו ר' יוסי ל"פ אלא דיכול להשלים מיהו גם ר' יוסי מודה אי אינו רוצה להשלים הרשות בידו ור' יהודה אמר אסור להשלים ואין נ"ל מדקאמר ר' יוסי אי אתה מודה לי בט' באב שחל להיות באחד בשבת שהוא מתחיל מבעו"י והתם ע"כ דחייב קאמר דומיא דהכי ע"ש דמחייב להשלים קאמר] [רש"ל בשם תוס' שאנ"ץ]:

הדרן עלך בכל מערבין

מי שהוציאוהו. על דעתו ועל דעת קונו. ואע"ג דאיכא נמי כשפים שמכחישין פמליא של מעלה נראה דהוי בכלל רוח רעה ויצר הרע אע"ג דמשמע כפ' ואלו מגלחין (מו"ק ד' יח.) דפעמים שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לכופו מ"מ אדם יכול ליזהר שלא יבא לידי כך: **הרשות.** פי' רבינו חננאל עול מלכות עובדי כוכבים[*] כדאמר במסכת אבות (פ"ב מ"ג) הוו זהירין ברשות ורש"י פירש נושה: **לצדדין** קתני. אחזר לדעת לא רצה לתרץ כך לצדדין קתני דסוף סוף אהחזירוהו צ"ל לעולם לצדדין קתני [*](ועוד) דנימא ליה לפרש שיתקיימו דברי רב נחמן הראשונים: **לא** הפסידו את מקומן. אע"ג דהכא מחוץ לתחום אסור למי שנשתלח לו הני מילי התם דאיתיה חוץ לתחום אבל הכא דהשתא הם במקומן שרי אפילו להאי דאפקא ולא דמי למבשל בשבת [י]במזיד לא יאכל דהתם הוי איסור דאורייתא: **במזיד** לא יאכלו. משמע לשום אדם לא יאכלו ואף על גב דהכא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כיון שנעשה איסור על ידי ישראל החמירו:

מכלל

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פ"א מהל' תעניות הל"י טוש"ע א"ח סי' רמט סעיף ד [וסי' תקעב סעיף ב]:

א ב מיי' פכ"ז מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סו טור ש"ע א"ח סי' תה סעיף ה:

ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ג ד מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ז:

ה [טוש"ע א"ח סי' קנו סעיף א]:

ד ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סי' תה סעיף ה:

ה ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ח:

ו ט י מיי' שם הלכה טו סמג שם טור ש"ע א"ח סי' תו:

ז כ ל מיי' פ"ה מהלכות י"ט הלכה י טוש"ע א"ח סי' תה סעיף ט:

רבינו חננאל

וקיימא לן כר' יוסי וכדדרש מר זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה ומשלים. ירושלמי מודים חכמים לר' יהודי' בשני ימים טובים של ראש השנה שהם בתקנת נביאים הראשונים, מי גרם לי להיות שומר שני ימים טובים בסוריא על שם שלא שמרתי יום אחד בארץ ישראל, סבורה אני שמקבלת שכר על השנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחד, והוא הדין לשני חלות בסוריא. ר' יוחנן קרי עלייהו וגם אני נתתי להם חקים לא טובים.

הדרן עלך בכל מערבין

מי שהוציאו[הו] גוים או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות, החזירוהו כאילו לא יצא כו'. (ל)גוים ורוח רעה ועניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת המקום, פי', גוים ורוח רעה כופין אותו בעל כרחו. עניות נמי דכתיב פן אוורש וגנבתי. למאי נפקא מינה לבקש רחמים ויצילהו הקב"ה מהן. ועוד דיקדוקי עניות וחולי מעים והרשות, כיון שיש להן יסורין בעולם הזה אין רואין פני גיהנם. ויש או' אף מי שיש לו אשה רעה למאי נפקא מינא לקבולי מאהבה. פי' הרשות, עבודת השרים והשלטונים. זוותא תכריכין. אמר רב נחמן אמר שמואל יצא לדעת אין לו אלא ד' אמות. אסיקנא היכא דיצא לדעת אע"פ שהחזירוהו גוים בעל כורחו, כיון דיציאתו לדעת היתה אין לו אלא ד' אמות. בעו מיניה מרבא כיון דתנן מי שהוציאוהו גוים או רוח רעה אין לו אלא ד' אמות, אם הוצרך לנקביו, פי' השתנת מים והוצאת רעי מה יעשה. ופשט ליה יצא לחוץ ויעשה צרכיו, דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר באבידת (אחר) [אחיך] לא תוכל להתעלם וכתיב והתעלמת מהם, ואמרו חכמים פעמים שאתה מתעלם, כיצד זקן ואינה לפי כבודו, הנה התירה התורה לזקן להתעלם ואע"ג דכתיב בה לאו. אמרי נהרדעי ואם זה שהוצרך לנקביו הוא חכם ויודע שהנכנס בתחומו אפי' מזיד, כיון שתחילתו אנוס הוא, אם חזר בתחומו כאילו לא יצא ויש לו אלפים אמה לכל רוח (ל)ילך לעשות צרכיו באותו מקום שיצא ממנו, ואם יזדמן לו ליכנס בתחומו ונכנס בתחומו, ישב שם ודומה [נ"א: ודינו] כאילו הגוים החזירוהו, ויש לו אלפים אמה לכל רוח. והוו פי' כיון דעל על. ואמר רב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן, מ"ט אנוסין נינהו. כלומר לאו בני דיעה נינהו. ומותבי על רב פפא מדברי ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב. ופריק תנאי היא דתניא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו כו'.

מסורת הש"ס

א) תענית יח., ב) [גי' הערוך מפרנדסין וכן איתא במשנה שבמשניות], ג) [עי' תוס' לקמן מג: ד"ה מותרין], ד) [פסחים קיג:], ה) [נ"ל רש"י בע"ז יח. ד"ה כזוודתא תכריכין לידה לדרך (בראשית מב) ממרגמינן זודין לאורחא ותכריכין הן לידה לדרך למתים עכ"ל], ו) ברכות יט: שבת פא: לד: מנחות לז: [מגילה ג:], ז) בס"א: כלום, ח) בס"א ליתא עובדי כוכבים, ט) ר"ה מ"ו, י) שבת לח.,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לבתר וכו' למר זוטרא ומקמיה דשמעה בעא רבה: (ב) רש"י ד"ה הדרוקן חולי הפה. נ"ב במס' שבת פרק במה מדליקין דף לג מבואר להדיא שהיא חולי הבטן וז"ל הגמ' שם סימן להדרוקן עבירה ומכות סדרי בטן ע"כ:

גליון הש"ס

גמ' אי פקח הוא. עי' לקמן דף מד ע"ב תוס' ד"ה ומר סבר: רש"י ד"ה הוליכוהו לעיר אחרת וכו' מוקפת מחיצות. עי' לקמן דף מז ע"ב תוס' ד"ה דסלקא:

לעזי רש"י

פיליג"א. הים הפתוח. פורט"ו [פורטו]. נמל. מושג"א. פטרת (מחלת הפה).

רב ניסים גאון

אמר להן גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. כבר פירשנוהו למעלה דהני מילי בלאו דלא תסור, אבל לאו דאורייתא לא דחי. ופירושו בברכות בפרק מי שמתו מוטל לפניו.